

RUDAR

... Glasilo slovenskih rudarjev ...

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Kranjski klerikalni deželni odbor proti siromakom in za kapitaliste.

Meseca novembra je razposlal klerikalni deželni odbor kranjski okrožnico pod št. 14.423 na vse občinske odbore v kronovini Kranjski, v kateri čitamo med drugim tudi naslednje določilo: Občinske odbore se opozarja, da gledajo na to, da se ne nalagajo prevelike doklade davkoplačevalcem. Vpelje se naj indirektni davek, ki se naj pobira kot užitrinski davek na meso, pivo, vino in žganje. To se pravi: davkoplačevalce, ki plačujejo direktne davke od svojih podjetij, tovarov, rudnikov itd., naj se varuje s tem, da se pobira davek na življenske potrebščine, ki ga plačujejo skoro izključno le siromašni sloji.

Kljub temu dejstvu bodo klerikalci še vedno trdili, kadar nastopajo javno pred siromašnejšimi sloji, da je naperjen njih boj proti kapitalizmu, da se bojujejo za siromake.

Ta okrožnica pa pač dosti jasno izpričuje, kakšno je delo Lampetov in Šušteršičev v deželnem odboru in vsi Lampeti in Kreki tega dejstva ne morejo utajiti ali prekričati, če navidezno še tako grme proti bogatinom, da bi s tem preslepili delavce in kmete.

Iz omenjene okrožnice pa odseva tudi klerikalna ošabnost. Njih velevanje občinskim odborom je pravcato strahovanje prebivalstva kronovine Kranjske. Samo diktiranje in žuganje odmeva iz oklica. Občinske avtonomije ni več, vse je podjarmil rimskokatoliški klerikalizem, katerega vladar za Kranjsko je sedaj deželni odbornik Lampe.

Ko smo čitali okrožnico, smo se spominjali na tiste čase, ko sta se sprehajala v Ljubljani na kolodvoru gg. Šušteršič in Tavčar, spominjamo se tistega časa, ko sta gospoda Tavčar in Triller sklepala kompromis s klerikalci glede četrte kurije v volilnem redu za Kranjsko. Na vse to smo se spominjali.

Takrat se je koval kompromis, takrat je par mož izdalo vso kranjsko deželo ošabnemu klerikalizmu in prav omenjena liberalna možakarja, sta mnogo zakrivila, da imamo danes te razmere. Ne verujemo, da bi bilo ljudstvo tedaj sprejelo

pogoje, ki sta jih onadva sprejela, če bi ga bil kdo vprašal za mnenje.

Ako imata moža, kolikor se jih to tiče, še le kaj vesti, jima je gotovo očitala ta greh, ko sta čitala okrožnico, očita jima, da sta tudi onadva kriva, da so prišli na Kranjskem klerikalci do absolutne nadvlade.

Iz rudnikov alpske montanske družbe v Seegrabnu pri Ljubnem.

Kadarkoli se rudarji pritožujejo radi slabih razmer in zahtevajo od rudniške uprave da naj se razmere izboljšajo, tedaj rudniške uprave ta dejstva vedno skušajo utajiti. Radi tega smo natančno poizvedovali o teh razmerah ter smo povpraševali rudarje, kako je s stvarmi. Zvedeli smo mnogo zanimivosti, ki jih hočemo podati javnosti. Začnimo z rudnikom.

Münzenberg.

Ogledati si hočemo najprej plačilne razmere. V Münzenbergu se daje akord na način, ki popolnoma nasprotuje določbam poslovnega reda. Pogosto se določa akord šele koncem meseca. To se godi zlasti pri tesarskih delih, tako da se cel mesec ne ve, kako je z zaslužkom. Koncem meseca pa se odrine delavcu plača, kakor je povšeči uradniku; šele z odločnim zahtevanjem se včasih več doseže. Kakor znano, je v rudnikih treba narediti mnogo stranskih del, ki bi se morala posebej plačati. Prostovoljno seveda gospodje ne marajo ničesar dati; ako pa se s pričkanjem in prepiranjem kaj dobi, pa se nikdar ne dobi tisto, kolikor je delo vredno. Plače so se poslabšale. Pri tesarjenju (Zimmerung) se je poslabšal akord za 10, 20 do 40 vinarjev, akord za vozič (hunt) za 2 do 4 vinarje, meterski akord pri tesarjenju za 3 do 4 krone.

Pred dvema letoma se je plačalo za „štempeljne“ še 45 vinarjev, danes se plača 25 do 30 vinarjev. Preje se je plačalo za celi polc (Zimmer) 2 kroni, danes se plača 1 K 60 vinarjev do 1 krono 80 vinarjev, ponekod pa celo samo 1 krono 25 vinarjev. Ponekod se je akord od vozičev zmanjšal celo za 8 vinarjev!

Rov Schutzengel.

Tudi pri tem rovu se akordi dan za dnevno slabšajo. Na primer pri odkopih (Abbau) se dobi 2 do 4 krone medtem ko se je preje dobilo 4 do 5 kron. Za „starega moža“ se je preje dobilo 30 vinarjev, sedaj se ne dobi nič. Za ležečo Konico (Liegendspitz) se je preje plačalo 4 do 5 kron, sedaj nič. Preje se je plačalo za izsekanje starega lesa (3 vrste) 6, 12 do 20 vinarjev, sedaj se plača samo ena vrsta, in sicer se dobi za tisto, ki je dolga en meter, 20 vinarjev. Raditega, ker se ne plačajo vse vrste, se povzroči za delavce škoda 20 do 30 kron. V nemem obratu (Taubetrieb) se je dobil preje za meter 8, 9 do 10 kron, sedaj pa samo 5 do 6 kron. Za premog, kjer se je preje dobilo 6 do 7 kron za meter, se dobi sedaj 4 do 5 kron. Za polc (Zimmer) se je dobilo preje 2 kroni, sedaj pa 1 krono 40 vinarjev do 1 krono 60 vinarjev. To so silna poslabšanja, in zato ni čuda, da se zasluži pogosto po 3 krone 20 vinarjev. Ako pa se kdo pritoži radi slabe plače, tedaj dobi odgovor: „To je prav lep zaslužek!“ Poleg tega pa delavce gospodje često zmerjajo z lenuhi. Tudi so pričeli gospodje dajati akord sredi meseca. Potem pa se ponavlja tisto, kakor v Münzenbergu. Postranska dela plačajo gospodje tako, kakor se jim poljubi. Ako se gre za eno uro, tedaj se dobi navadno odgovor: „Se ne izplača, da bi zapisal“.

Draschebau in Nuchtenbau.

Tudi tu je poslabšanje akoda na dnevnem redu. Tako se zgodi, da se plača za meter samo 6 kron, kjer se je preje plačalo 11 kron. Za polc (Zimmer) se plača 1 krona do 1 krono 20 vinarjev. Tu se je ukorenila navada, da se daje akord po krajevnih razmerah. Toda kaj pomaga, ako pa uradnik krnja ne pozna. Potem se seveda dobi akord, da se ne more prav nič prislužiti. Tako je v rovu Draschebau in nič drugače in v rovu Nuchtenbau. Preje se je plačalo za razširjenje proge (Streckennachriss) od vozička (hunta) 6 K 60 vinarjev od premoga, sedaj pa kakor tamkaj, ko je namešan premog iz drugimi zemeljskimi prstmi samo 3 — 4 krone. Malokje se najde da se plačuje še do 5 kron. Pri delu kjer je zmešan premog s prstjo in kamnom, je bilo popreje od

LISTEK.

Grof Lev Nikolajevič Tolstoj.

Umrli je mož, ki so bile vanj uprte oči vsega omikanega človeštva. Kadar je zagrmel v burno valovanje sedanjega časa njegov preroški glas, tedaj se je zazdelo, kakor da je ustavil čas svoj orjaški korak in prisluhnil za hip besedam velikega preroka. Od bednega proletarca, hirajočega v pomanjkanju pa gor do mogočnika, blestečega v zlatu in razkošju — vse je poslušalo, kadar je izpregovoril častitljivi patriarh v Jasni Poljani.

In zdaj je ta mogočni glas, ki je pretresal ves omikani svet, zdaj je ta preroški glas umolknil za vedno. Preden pa je ta največji duh sedanjega časa ugasnil vzplamtel je v čudovito skrivnostnost sijaju.

Grof Lev Nikolajevič Tolstoj je živel v najprijetnejših zunanjih razmerah, v krogu svojih domačih, slavljen od vsega omikanega sveta; ta trinosemdesetletni, na zunaj popolnoma srečni starček, je nenadoma začutil, da mu je pretesno v življenju, kakor ga živi. Morda mu je bilo živ-

ljenje v Jasni Poljani prešumno; kajti v Jasno Poljano so prihajali dan za dnevno številni posetniki iz vsega sveta, da bi videli slavnega preroka. Skratka: na predvečer svojega življenja je ustalo v Tolstem mogočno hrepenenje, da zbeži od ljudi in gre v samoto, kjer bi preživel zadnji čas svojega življenja. In tako se je zgodilo, da je Tolstoj nenadoma izginil iz svoje domačije v Jasni Poljani zajedno s svojim zdravnikom, ki je bil njegov prijatelj. Nihče ni vedel, kam sta krenila. V Jasni Poljani se je ob tem dogodku vse razburilo; Tolstojeva soproga je resno zbolela. Bliskoma je raznesel brzojav to novost po vsem svetu; vse je strmelo, vse je ugibalo in skušalo razjasniti ta nenavadni pojav. Na Ruskem pa je vse poizvedovalo po izgubljenem grofu in skušalo najti njegovo sled. Našli so ga, kar ni bilo težko; kajti na vsem Ruskem in po vsem svetu ni nobena oseba tako znana kakor veliki umetnik in prerok iz Jasne Poljane. Toda grof Lev Tolstoj je na tem skrivnostnem begu v samoto hudo zbolel. Že dlje časa je trpel radi visoke starosti vsled srčne slabosti; temu se je pridružilo še vnetje pljuč. Zdravniki so ga umetno ohranili še par ur pri življenju, neizprosne smrti pa niso

mogli odvrniti. Tolstoj je umiral v poslopju železniške postaje Astapovo; krog in krog postaje so bile zbrane črne množice ljudi. Ko ga je njegova hči Tatjana vprašala, ali se boljše počuti, je dejal: „Boljše je sovražno dobremu“.

Ko ga je slabost drugič napadla, je zgrabil roko hčere Tatjane in dejal: „Zdaj sem pri kraju, zdaj je konec!“ Zdravnikom se je posrečilo, da so mu zopet vrnilo zavest. Ko se je Tolstoj zavedel, je rekel s trudnim glasom: „Svetujem vam, da mislite na to, kako mnogo ljudi leži bolnih na svetu, vi pa gledate samo name!“ Ob šesti uri zjutraj dne 20. novembra je umrl. Odprli so okno sobe in jokajoč glas je zaklical ljudem, ki so stali na dvorišču: „Mrtev je!“ Časnikarji in vsi prisotni so se odkrili.

Ko se je raznesel glas o smrti Tolstega, so vrele nepregledne množice ruskih kmetov v Astapovo. Ruski kmetje časte namreč Tolstega kakor svetnika. Mrtvo truplo se je prepeljalo v Jasno Poljano, kjer se je vršil pogreb ob ogromni udeležbi vseh stanov; največ je bilo kmetov in dijakov. Položili so ga v grob, obdan od osem hrastov, ki mu šume pesem miru, pokoja in pozabljenja.

8 — 10 K. Pri delu navzgor (Aufbruch) od 10 — 12 kron od metra in od vozička 60 vinarjev, sedaj pa 8 kron od metra in 42 vin. od vozička.

Da je to silno poslabšanje, ne more noben pameten človek utajiti. Stranska dela in poprave se plačajo skrajno slabo. Ako pa se kdo pritožuje radi premajhnega akorda, tedaj dobi odgovor: „Potrudite se, pa bodele boljše zaslužili“.

Varnostne naprave in slabe razmere.

Sedaj pridemo k varnostnim razmeram in k razmeram sploh v vseh treh rovi. Da so varnostne razmere v jami skrajno slabe, se razvidi iz tega, ker se silno varčuje z lesom. V jami vedno in vedno primanjkuje lesa. Ako hočejo rudarji opraviti tesarstva dela, tedaj morajo potratiti po celo uro časa, preden dobe košček lesa.

Ako pa se slučajno najde kje kos lesa, ki spada k drugemu oddelku, in ga kdo vzame, tedaj je kaznovan. Za dolgotrajno iskanje se seveda ne dobi nič odškodnine; da vsled tega trpi zaslužek in je slabši, je jasno. Kako je sploh v jami, hočemo pojasniti z naslednjim znamenitim primerom. Marsikatero progo so v takem stanju, da ne more noben vozič skozi. Radi zanemarjene proge si je v rovu Schutzengel poškodoval neki voznik roko. Tudi so proge tako ozke, da se je treba pomagati z železnimi obroči, ako se hoče vozič spraviti naprej. Ako pa si hoče delavec pomagati na ta način, da izseka „štempelj“, je seveda kaznovan. Sploh je geslo v vseh treh rovih: „Premog in zopet premog.“

Ta sistem se je uveljavil zlasti sedaj, ko je alpina postavila Baumgartnerja za nadzornika. Primerno bi bilo, da bi se tega moža imenovalo nadzornika za preveliko varčnost in premajhno varnost. Poseben način je uvedel Baumgartner tudi pri tesarstvih delih; dasi je vsled tega nevarnost mnogo večja, se Baumgartner ne zmeni, čeprav je ta način poleg tega še silno neprimeren. Najbrže se bode ta nespametnost odpravila šele tedaj, ako se bo zgodila nesreča. Ako pa opravi rudar tesarstva dela tako, kakor je pametno, tedaj je kaznovan, ali pa se mu preti, da se mu ne bo za ta dela nič plačalo. Rudarji se med seboj začudenje vprašujejo, ali je rudniška oblast proti temu brez moči. Rudarji nikakor ne morejo verjeti, da rudniška oblast ne odpravi take brezbrčnosti in brezobzirnosti proti človeškemu življenju. Tudi vedenje raznih uradnikov je vse prej kakor človeško; nekateri sploh mislijo, da se z rudarjem ne da drugače govoriti, kakor če se ga zmerja. Ako pa se vsled tega rudar razburi in v svoji razburjenosti izreče kako hujšo besedo, tedaj je seveda kaznovan. Sploh se rudarji kaznujejo radi sleherne neznatnosti. Tako so bili n. pr. v rovu Draschebau trije rudarji kaznovani vsak po pet kron, ker so šli k rovu gledat ali gre iz jame les za domačo potrebo. Da je tako ravnanje brezobzirno, je jasno; sploh je nesramno, da se rudarji radi take neznatnosti tako težko kaznujejo.

V jami je vedno premalo pitne vode. Zadržni možje so zahtevali, da se temu odpo- more, toda vse zastonj. Tega zla rudniška uprava še sedaj ni odpravila. Tudi se rudarji zadržujejo

pri delu, da pridejo pozneje iz jame; raditega se je delovni čas umetno podaljšal. V Nuchtenbau je kopnica; v tej kopnici je kadna kopel, kjer lahko obenem sede trije možje. Rudniška uprava menda res misli, da se bodo trije ljudje obenem snazili v nesnažni vodi. Tudi ne pomisli rudniška uprava, da ima izmed treh delavcev lahko kdo nalezljivo bolezen, ki jo vsled skupnega umivanja lahko dobi kdo drugi. V vse drugo utakne rudniška uprava svoj nos, čeprav je stvar nič ne briga; tu pa se ne zmeni nič.

Prav nič bi ne škodilo, ako bi se alpina pobrigala tudi za samska stanovanja, da bodo ta stanovanja res podobna človeškim bivališčem. Zelo umestno in pametno bi bilo, ako bi se tudi zdravstvene oblasti pobrigale za te razmere. Zlasti opozarjamo na samsko hišo št. 129 v Seegrabnu. Ako bi enkrat zdravstveni urad obiskal tisto hišo, tedaj bi vedel čudeže, kar se tiče nezdravstvenih razmer.

Sklep.

Iz vsega tega je razvidno, da vladajo v rudniških alpske montanske družbe neznosno slabe razmere, ki se morajo odpraviti. Tudi rudarji žele, da se te razmere odpravijo, da se plače z ozirom na današnjo draginjo povečajo. Kdorkoli bere o teh groznih razmerah, bo priznal, da je zahteva po odpravi teh razmer opravičena. In vendar alpina te opravičenosti noče priznati, kajti če bi jo priznala, tedaj bi teh razmer ne bilo. Alpina torej noče popustiti, in rudarje bo veljalo mnogo napora, preden se jim posreči, da uklonijo alpino. Zato pa morajo postaviti rudarji proti moči alpine moči rudarjev, to pa se more zgoditi le z organizacijo. Druge poti ni. To je delavstvo že samo uvidelo, ker alpina noče mirnim potom ničesar dati, torej ne preostaja rudarjem nič drugega kakor boj. Ako rudarji tega ne store, tedaj nikakor ne moremo pričakovati uspeha. To naj si rudarji zapomnijo.

I. Z.

Podjetniške zveze v Italiji.

Podjetniške zveze se ustanavljajo povsod šele po zgledu delavskih organizacij. Delavsko gibanje v Italiji je še jako mlado; pričelo se je šele po letu 1898. Zato so podjetniške organizacije še mlajšega izvora. Takoj po svojem postanku so pričele delavske organizacije boj proti podjetnikom s stavkami, ki so večinoma vse dobro uspele. Ti delavski uspehi pa so tudi nagnili podjetnike, da so se pričeli združevati v svojo obrambo.

Industrijske bojne podjetniške organizacije so se še prav malo razvile. Uradno poročilo navaja 69 podjetniških organizacij. Izmed teh jih je 53 izključno bojnega značaja, torej so ustanovljene predvsem proti delavskim strankam, za pospeševanje izporov; vplivati pa hočejo tudi na postavodajo. Drugih 16 organizacij pa imajo vse to za postranske smotre. Večina vse teh podjetniških organizacij je krajevnega značaja, samo ena industrijska zveza se razteza preko vse Italije. Ta zveza je jako močna in se ojačuje bolj in bolj. Da je večina podjetniških organizacij krajevnega

značaja, se da razložiti s tem, da so tudi delavci doslej še večinoma krajevno organizirani.

Zanimiva in za delavstvo važna so pravila podjetniških organizacij. Najzanimivejše je seveda, kako se podjetniki med sabo zavarujejo in kako stališče zavzemajo nasproti delavstvu. Visokost prispevkov se določi po številu zaposlenih delavcev, ki jih ima posamezni podjetnik. Mnogokje se zahteva določena upisnina, drugod zopet posebni stavkovni prispevki ali obrambni sklad. Nekatere zveze si dajo plačevati od svojih članov visoke jamstvene vsote. Uvedlo se je zavarovanje proti stavkam. Zopet drugod zahtevajo pravila, da morajo podjetniki priskrbeti blaga tistemu svojemu tovarišu, ki je pri njem stavka. Ponekod so si podjetniki dolžni ob stavkah drug drugega podpirati z denarjem. Delavci, ki jih je odpustil podjetnik iz dela, se ne smejo sprejeti od nobenega člana, drugače zadene podjetnika huda denarna kazen ali pa ga celo izključijo iz svoje zveze.

Tako približno so urejene industrijske zveze.

V Italiji imamo tudi ogromno število kmetijskih delavcev. Tudi proti tem so se združili podjetniki v poljedelske zveze. Njih delovanje opazovati, jako zanimivo. Leta 1907. in 1908. je bila v Italiji velika kmetiška stavka. Od tedaj so podjetniki spoznali silno moč organizacij in so svoje zveze jako ojačili, seveda po vzorcu delavskih organizacij. Ustanavljali so krajevna društva, ki so potem stopila v pokrajinske zveze; te pokrajinske zveze pa so se združile 1. 1907. v osrednjo zvezo.

V začetku leta 1909. je štela organizacija italijanskih poljedelskih delavcev 1770 krajevnih društev s 406.945 člani. Ob istem času je bilo tudi 66 podjetniških zvez, izmed teh jih je bilo 54 izrazito bojnega značaja. Večina poljedelskih zvez je osrednje združena; njih delovanje je podobno delovanju industrijskih podjetniških zvez. Tudi poljedelske podjetniške zveze posejajo v plačilna gibanja, cenovne (tarifne) pogodbe in v sklepanje delovnih pogodb. Tudi prispevki se plačujejo na podoben način, pravtako se goji tu vzajemnost. Duh teh organizacij je skrajno nazadnjaški: skušajo organizirati stavkokaze proti organiziranim delavcem.

Osrednja zveza je javno izrazila razredni značaj svoje organizacije. Da bi bilo parlamentno delovanje v korist podjetnikom, je ustanovila zveza v Rimu posebno konferenco, ki naj bi bila vedno v zvezi z vlado in meščanskimi poslanci, da bi se tako nič ne zgodilo, kar bi škodovalo podjetnikom. Lansko leto meseca novembra se je vršil v Bolonji drugi zbor podjetniških poljedelskih zvez, in tam so podjetniki zahtevali predvsem varstva za stavkokaze. Š to zahtevo se je zveza popolnoma odločno postavila v bojno vrsto proti delavstvu.

V najnovejšem času pa se je ustanovila v Italiji splošna organizacija podjetnikov vseh strok. Ta organizacija ima združenih v svoji sredi 1200 obratov, ki imajo 160.000 delavcev. Namen organizacije je združevanje že obstoječih in ustanavljanje novih podjetniških zvez, varstvo skupnih koristi industrije in podjetnikov, bramba svobod-

Ob smrti Tolstega se je razžalostil ves omikani svet. Vsi listi so prinesli obširne članke o Tolstem in so proslavljali veličino njegovega duha.

* * *

Grof Lev Nikolajevič Tolstoj je bil rojen dne 28. avgusta 1828 v Jasni Poljani, v ruski pokrajini Tula. Leta 1843 je šel na univerzo v Kazan, kjer se je poleg svojega študija mnogo pečal z modroslovnimi vprašanji. Leta 1851 je šel v Kavkaz, kjer je doslužil vojaška leta. Kot dijak in vojak je užival Tolstoj življenje v polni meri. Leta 1854 se je udeležil vojne na Krimu, ki jo je bil potem popisal v mnogih svojih povestih. Te povesti so morda najboljše, kar jih je bil spisal Tolstoj. Kmalu pa je dal slovo vojaščini ter se je vrnil v Jasno Poljano na svoje posestvo. Leta 1862 se je poročil z grofico Zofijo Andrejevno Bers.

V Jasni Poljani se je Tolstoj izprva posvetil leposlovnemu delu, to je pisanju povesti in romanov. Tu je ustvaril dvoje znamenitih del, „Vojna in mir“ ter „Ana Karenina“ ki sta izšli tudi v slovenskem prevodu. Dasi je Tolstoj živel jako

udobno in prijetno življenje, vendar se ni čutil srečnega in zadovoljnega. Vedno so ga mučila razna vprašanja, zakaj živimo, kaj je namen človekov na zemlji. Njegov dušni razkol je tako narastel, da je ob strani ljubeče žene in v posesti velikega bogastva mislil čisto na samomor. Konečno je našel mir in uteho v veri, ki si jo je bil ustvaril sam. Ta njegova vera je vera ljubezni. Treba je vse prenašati, treba je ljubiti bližnjega kakor samega sebe.

Nekaj skrivnostnega je v tej veri vsečlovečanske ljubezni. Nekaj skrivnostnega je, zato je naletel ta njegov nazor na veliko začudenje mnogo ljudi, dasi so se je zopet drugi z navdušenjem in iskrenostjo oklenili. Toda čeprav se mnogi niso strinjali z njegovimi mislimi, vendar so priznavali vsi, da govori iz njih velik, vseobsežen duh.

Tolstoj obsoja slehrno nasilstvo, obsoja pa tudi boj proti nasilstvu. Treba je trpeti in udano prenašati, treba se je ljubiti. To je Tolstega nazor. Kakor rečeno, nekaj skrivnostnega, iz pesniške duše porojenega je v tej veri vsesplošne ljubezni. Mi je ne razumemo in se je ne moremo

okleniti. Mi živimo v boju, v boju misli z mislimi. In z bojem hočemo doseči svoje cilje. Toda čeprav si naših duš ta vera velikega preroka iz Jasne Poljane ni osvojila, vendar pa spoznamo jasno, da je govoril in oznanjal ta nauk mož, ki je ljubil ljudi, vse ljudi, ter je želel, da bi zavladalo blagostanje na tem svetu. V končnem cilju smo si torej z njim enega duha, čeprav gredo naša mnenja narazen, kako doseči ta cilj. Mi ga hočemo doseči z bojem, Tolstoj ga je hotel doseči z udano ljubeznijo. Kakor Kristus, tako bi bil lahko rekel tudi Tolstoj: „Moje kraljestvo ni od tega sveta!“

Tako je za vedno umolknil veliki mož. Kadar se zgrudi pod smrtno koso tak duh, tedaj leže na vse misleče človeštvo skrivnostna groza in globoka otožnost. Naša duša začuti, da se je zgodilo nekaj velikega, nepojmljivega. Zakaj tak globok duh, kakor je bil Lev. Tolstoj, se ne rodi niti vsako stoletje ne. In zategadelj je ob smrti Tolstega začutilo vse človeštvo, da je izgubilo nekaj velikega in dragocenega.

nega dela (s temi milimi besedami namreč označujejo podjetniki izdajsko stavkokaztvo), gojitev dobrega razmerja z delavci. Toda to še ni vse; prvi namen te organizacije je boj proti delavskim zahtevam, in najsi ga gospodje podjetniki še tako zakrivajo. Organizacija je že zdaj jako bojaželjna; v teh bojih se bo izurila, in ne bo dolgo, pa bodo imeli opraviti italijanski delavci z jako močnim, zvitim in nasilnim nasprotnikom.

Tako se združujejo podjetniki po vsem svetu, da bi se mogli tem uspešneje upirati delavskim zahtevam. Tudi avstrijska podjetniška organizacija se izpopolnjuje bolj in bolj, in nje namen je prav tisti, kakor je namen italijanske organizacije. Kajti vse podjetniške organizacije vsega sveta imajo samo en namen: ustavljati se delavskim zahtevam, da bi imeli vedno večje dobičke! Prejale so bo prišlo do ogromnega gospodarskega boja med delavci in podjetniki. In prav nič ne pretiravamo, ako trdimo, da tisti čas ni več daleč in da bo kmalu trdo potrkal na vrata. Ako bo tedaj delavstvo slabo organizirano, bo podleglo; ako bo močno organizirano, bo zmagovalo in zaživelo lepše življenje. Močno organizirana, pa bo tedaj in samo tedaj, ako bo vsak delavec v svoji strokovni organizaciji. Zato pa, delavci, ako nočete, da bi vas kapitalizem popolnoma zaslužnil, vsi v organizacijo!

Avstrijsko strokovno gibanje v letih 1907, 1908 in 1909.

(Konec).

Vzroki stavk so bili tile:

Izmed vsakih sto stavk v letu 1909 jih je povzročila:

nezadovoljnost zaradi plače	61 stavk
nezadovoljnost zaradi delovne dobe	11 "
odpuščanje delavcev ali zaupnikov	14 "
nezadovoljnost zaradi delovne pogodbe	4 "
poslabšanje plač	4 "

Stavke so uspele takole:

1907	{ s popolnim uspehom	187 stavk
	{ deloma z uspehom	592 "
	{ brez uspeha	307 "
1908	{ s popolnim uspehom	160 stavk
	{ deloma z uspehom	308 "
	{ brez uspeha	253 "
1909	{ s popolnim uspehom	88 stavk
	{ deloma z uspehom	212 "
	{ brez uspeha	175 "
	{ izid nepoznan	20 "

Za stavke zadnjih treh let imamo torej tele podatke:

1907	{ s popolnim uspehom	435 stavk
do	{ deloma z uspehom	1112 "
1909	{ brez uspeha	735 "
	{ izid neznan	20 "
		2302 stavk

O izporih imamo tele podatke:

Leto	Število izporov	Prizadeti obrati	Število zaposlenih	Število izprtih
1899	5	38	5.671	3.457
1900	10	58	5.324	4.036
1901	3	3	429	302
1902	8	9	2.104	1.050
1903	8	71	2.576	1.334
1904	6	605	23.944	23.742
1905	17	448	14.888	11.197
1906	50	1832	80.522	67.872
1907	26	36	18.533	14.539
1908	35	268	13.425	9.588
1909	20	581	16.216	12.813

Poročilo govori tudi o socialni politiki v Avstriji. Socialna politika se v Avstriji jako počasi razvija. Saj se že skoraj dvajset let ni storilo nič. Razni odseki še dokaj pridno delajo, toda kaj pomaga, ko pa se postavodaja ne ozira na njih ukrepe. Res, da se je nekaj storilo, toda to je vse premalo.

Število vsega mednarodno organiziranega delavstva v Avstriji je znašalo koncem leta 1909 415.256 članov, leta 1908 pa 447.227 članov; torej je število precej padlo. Temu je kriva gospodarska kriza, mnogo članov pa je tudi prestopilo k češkim samostojnim organizacijam. Pač pa je narastla železničarska organizacija za več kakor 2000 članov. Največ članov so imele koncem leta 1909 tele organizacije:

železničarji	60.661 članov
kovinarji	50.858 "
tkalci	42.666 "
lesni delavci	29.187 "
rudarji	28.352 "

Skupno premoženje vseh osrednjih zvez se je povečalo v letu 1909 za 242.904 kron in je znašalo 9.773.911 kron.

Največ premoženja imajo tele organizacije:	
tiskarji	3.274.000 kron
kovinarji	1.181.000 "
železničarji	683.000 "
tkalci	665.000 "
rudarji	368.000 "

Vsega vkup je izhajalo 50 nemških strokovnih listov, 35 čeških, 10 poljskih, 5 italijanskih, 3 slovenski in eden rusinski.

Poročilo je jako obširno in pregledno. Mi smo navedli samo najvažnejše. Kdorkoli se hoče temeljiteje seznaniti s strokovnim gibanjem in zanj delati, mora prej prebrati in predelati to važno knjigo o avstrijskem strokovnem gibanju.

Strokovni pregled.

Naznanilo unijskega vodstva podružnicam in vplačevalnicam.

Sodrugom blagajnikom podružnic in vplačevalnic naznanjamo, da so se določbe glede zglasevanja in odglaševanja bolnikov, brezposelnih in tistih, ki gredo k vojakom, spremenile s 1. decembrom t. l. Zglasevanje z belimi in odglaševanje z rdečimi listki (tiskovina št. 10 in 11) poneha s koncem novembra t. l. Od tistega dne se prične zglasevanje in odglašanje za vsak mesec skupno. V ta namen se uvede nova tiskovina št. 20. Nova tiskovina ima vse potrebne predelke, iz katerih vsak blagajnik lahko razvidi, kako se vpisuje. Vse je tiskano v tiskovini: začetek in konec bolezni, brezposelnost in službena doba pri vojaki. Treba je samo navesti imena posameznih članov, čas in število prostih znamk, ki jih dotičnik dobi. Zaraditega bo vodstvo gotovo število prostih znamk pošiljalo blagajnikom vnaprej in ne za nazaj kakor doslej.

Podružnična vodstva pa izrecno opozarjamo, da bodo prispevkov oproščeni samo tisti člani, ki so zglasevali vsak mesec pri unijski centrali. Izkaz prostih znamk se mora vposlati vsak mesec unijski centrali. Predtiskane izkaze in proste znamke ter vsa dotična pojasnila dobe blagajniki. S to uredbo bomo prihranili podružnicam in centrali mnogo poštinih stroškov in tudi mnogo časa.

Sodrugl naj si štejejo v dolžnost, da se ravna po natančno po tem navodilu.

Predstojništvo.

s Oderuhi med seboj. Oderuška organizacija raznih kapitalistov je poslala na razne podjetnike sledečo okrožnico: Ostro zaupno, imejte vedno zaprto! Slavno predstojništvo! Odborniška seja dne 15. novembra smatrala je za potrebno skleniti, da se odboru zdi potrebno, da se vse iste delavce, ki so bili sodnijsko obsojeni radi prestopka koalicijskega prava pri mezdnihih bojih iz dela odpusti oziroma jim odpove delo.

Delavci naj bi se tudi vpisovali v črno listo, kjer tiste obstoje in v delo naj bi se jih ne sprejemalo drugače, če bi sklenila to organizacija delodajalcev. Prosi se, da se vzame sklep na znanje.

Za glavni odbor podjetniških organizacij

Predsednik: Fritz Hamburger

Prvi tajnik: Dr. Max Kaiser.

Navedena zaupna okrožnica avstrijskih kapitalistov kaže najbolj jasno, kako nujno potrebno je, da se delavstvo vseh strok organizira. Podjetniki bi najraje zatrli vsako gibanje, pometali njim neljube delavce na cesto in sploh zabranili, da bi delavci mogli dobiti drugod dela. Črne liste so zakonito prepovedane, ali kaj se menijo kapitalisti za zakon, da se le njih žepi polne.

s Rudarska zadruga proti draginji. V nedeljo dne 13. pret. meseca se je vršila seja velikega odbora rudarske zadruge za rudniško okrožje v Ljubljani v pisarni revirnega urada. Med drugim so predlagali tudi zastopniki rudarjev druge skupine naslednjo resolucijo, ki se glasi in je bila tudi sprejeta: Visokem cesarskem kraljevem predsedstvu ministrskega sveta na Dunaju. Podpisano predsedstvo odbora rudarske zadruge I. in II. skupine za ljubljanski revir pošilja prošnjo v smislu sklepa seje velikega odbora obeh skupin, ki se je vršila dne 13. nov. t. l. v pisarni revirnega urada v Ljubljani, s katero se prosi visoka c. kr. osrednja vlada, da z ozirom na vedno naraščajočo draginjo v naši državi ukrene vse potrebno, da se draginja ublaži, da se meje inozemski živini in žitu odpro, da se carina inozemskim živilom zniža v toliko, da cene mesa in

žita padejo, zakaj v industrialnih krajih, kjer prebiva rudarsko ljudstvo, so cene najpotrebnejšim živilom n. pr. mesu, slanini in moki skrajno visoke. Rudniški in tovarniški delavci potrebujejo z ozirom na svoje težko, z raznimi plini okuženo delo tečno in redilno hrano. Sploh pa mora industrija v svojem lastnem interesu preprečiti stradanje in potem nje pretečo degeneracijo svojih delavskih moči. — Na seji se je razpravljalo tudi glede proste svečave in popravila karbidnih svetilk.

s Kapitalisti na delu. V nedeljo dne 27. novembra so zborovali nenasiteni kapitalisti v Celovcu na Koroškem. Na zborovanju so sprejeli resolucijo, ki se obrača proti predlogu za skrajšanje delovnega časa, katerega so predložili socialnodemokratski poslanci v državnem zboru, ter se uprejo z vso odločnostjo proti sprejemu od socialnodemokratskih poslancev predloženega predloga. Preden se bavimo s to oderuško gospodo, navesti hočemo omenjeni predlog, ki ga smatrajo podjetniki za tako nevarnega. V predlogu se zahteva za nezdrava tovarniška dela osemurni delavnik takoj. Za vse druge obrtne delavce pa naj se uvede z 31. decembrom 1911 deseturni delavnik, z 31. decembrom 1913 deveturno delo, s 1. januarjem 1916 osemurni delavnik. K temu predlogu pa je predlagala itak že krščansko socialna stranka, oziroma nje zastopniki, da se zasliši tudi podjetnike, očitno zato, da predlog zavlečejo. Osemurni delavnik za kemične tovarne, papirnice itd. je nujno potreben. Pri menjanju šihte morajo delavci delati 18—24 ur in bivati v tem groznem smradu. Delavci takšnih tovaren pač počasi umirajo. Malemu obrtniku ali kmetu ne bo nič škodovalo, če se uvede v takih tovarnah krajši delovni čas. Že pred 50 leti so učenjaki in zdravniki priporočali osemurni delavnik. Zdravnik Hufeland je že takrat priporočal osem ur dela, osem ur spanja in osem ur počitka. V socialnodemokratskem programu je osemurno delo stara točka, ki jo stranka zahteva. Socialnodemokratski poslanci so storili tukaj samo svojo dolžnost, kar jim velevala njihov program, čeravno se ne zahteva takojšnja uvedba osemurnega dela, temveč se predlaga za prehod 6 let, prvi čas deseturno in pozneje deveturno in šele čez 6 let osemurno delo, a vendar so na zborovanju oderuhi klicali na pomoč hudiča in boga, da zabranijo ta mali socialni napredek. Shod v Celovcu pomeni, da so podjetniki pripravljeni izrabiti vsako sredstvo, da razbijejo koalicijsko pravo, razbijejo delavske organizacije z izpori, samo da zabranijo vsakršni socialni napredek. Delavstvo bo moralo srbeti zato, da se nameni podjetnikom ne posrečijo. Boj mora biti podvojen z vso odločnostjo proti izkoriščevalcem. Zaradi tega kličemo delavcem: Organizirajte se, stopite v vrste tistih, ki že stojijo v boju. Vsak delavec, ki gleda samo od strani, podpira indirektno izkoriščevalce, je izdajalec svojega sotrpina. Naše geslo mora biti: Vsi v strokovne organizacije, politične in gospodarske, ako hočemo premagati oderuške kapitaliste.

Dopisi.

d Zagorje ob Savi. Prošli teden smo imeli pri nas mnogo zabave. Tudi dovolj pobožnih ženic iz naše okolice je obiskalo Zagorje. Župnišča na več ur oddaljena so skrbela za to, da bo misijon v Zagorju imel kaj uspeha. Prve dni, čeravno so nastavili šest spovednih stolov po cerkvi, je bilo malo udeležnikov; spovednice so ostale prazne, misijonarji pa so nahrulili pobožne ženice s prižnice, kakor da bi bilo okolo cerkve polno hudičev, ki čakajo na pobožne poslušalce. Zadnje dni je bila udeležba nekoliko večja, čemur je pripomogla agitacija iz zunajšnjih župnišč. Zabavo pa smo imeli tudi v drugem oziru. Ljubljansko „Jutro“ je prineslo sliko o samostanu v Censtohovu. Slika kaže, kako imenitno se imajo marsikje gospodje misijonarji v svojih samostanih. List s sliko so razširili po celem Zagorju, dobili so ga tudi v župnišču. Preskrbeli so jim ga baje liberalci. Stare ženice pa so majale z glavami ter mrmrale, če bi bile to vedele poprej, kako se imajo gospodje v samostanu med sabo, pa ne bi šle na misijon. Kakor rečeno, zabave je bilo dovolj. Uspeha za klerikalce pa ne bo v Zagorju, če se še tako trudijo misijonarji. Kar je pri vsem tem še obsojati je to, da so na komando župnika morali voditi tudi šolarsko mladino h misijouarskim pridigam in k spovedi.

d Hrastnik. V nedeljo dne 27. novembra se je vršil pri nas ustanovni shod podružnice Unije rudarjev v Avstriji. O prvi točki je poročal sodrug Sitter iz Trbovelj o strokovni organizaciji. Govornik je povedal v daljšem govoru, kako nujno je potrebno tudi slovenskim rudarjem krepke stanovske strokovne organizacije. Opozarjal je rudarje na sotrpine drugih narodov, kako se ti pripravljajo za vsak boj. Za vsako zboljšanje je strokovna organizacija predpogoj. Pozivljaj je končno vse rudarje, da naj se vpišejo v Unijsko podružnico. Pri drugi točki izvolili smo podružnično vodstvo. Pri tretji točki pa je sodr. Malovrh razpravljajal o rudarskem zavarovanju. Govornik je naslikal nov načrt, ki ga je

izdelalo delavsko ministrstvo, Naglašal je, da bo novi zakon še precej slabši kakor je sedanji, da se morajo rudarji pripraviti za boj, da se jim tiste zavarovalne pokveke ne vsili, ki je tako škandalozna, kakršne še v Avstriji nismo imeli.

Razne stvari.

r Eksplozija dinamita. V kamnolomu trboveljske premogokopne družbe Podvine pri Zagorju se je pripetila dne 8. t. m. velika nesreča. Ob 7. uri zjutraj, ko so prišli delavci v kamnolom, so si zakurili. Predelavec Češnovar je pa začel pripravljati dinamit za razstrelbo. Mož je bil nepreviden, ker je zmrazil dinamit, odgreval na neki pločevinasti plošči, katero je razgrel na ognju. Sodelavci so ga svarili, kakor so pri zaslišanju sami pripovedovali, da je ravno takrat, ko ga opozoril delavec Rok Medvešek, da naj tega ne dela, da naj ne greje dinamita ob ognju, eksplodiralo 10 kg dinamita. Češnovarja je vrglo več metrov daleč, mu odtrgalo roke in noge, tako da ga ni bilo več izpoznati. Trije drugi delavci pa so bili lahko ranjeni. Eksplozija je bila tako grozna, da je zvalila vse prebivalce v Toplicah in Zagorju na prosto. Ponesrečeni delavec je zapustil veliko družino.

r Brezžični brzojav med Evropo in Ameriko. V kratkem se bo izročil javni uporabi brezžični brzojav med Evropo in Ameriko. Doslej je bilo brzojavljenje čez morje jako drago; s pomočjo brezžičnega brzojava pa se bo brzojavljalo mnogo ceneje.

r Znanstvo in alkohol. V Breslavi (Nemčija) se je vršil kongres naravoslovcev. Ob tej priliki je izdalo zdravnikov abstinentov tale oglas: Znanost je dokazala, da povzroči alkohol tudi v zmernih množinah oslabele delovanje možgan in da oslabi človeško voljo, čut npravnosti in dostojnosti ter stori človeka manje zmožnega, da bi obvladal samega sebe. Zategadelj je jasno, da je alkohol strup in da se ga ne sme prištevati k hranilnim snovem. Znanost je nadalje dokazala, da vedno uživanje opojnih pijač oslabi odpor našega telesa proti raznim boleznim in zlasti proti nalezljivim boleznim in da skrajša naše življenje. Ljudje, ki se popolnoma vzdrže opojnih pijač imajo večjo življensko zmožnost in večjo vztrajnost pri duševnem in telesnem delu, zbole redkeje in ozdravijo hitreje kakor zmerni pivci, zlasti pri nalezljivih boleznih. Ako se človek popolnoma vzdrži opojnih pijač, stori vsako telesno in duševno delo mnogo urneje in boljše. Največja nevarnost vednega uživanja alkohola pa je propadanje rodov. Otroci pivcev so slabotnega telesa in zlasti slabih živcev. Ta nevarnost se v novejšem času pomnožuje s tem, da se tudi ženski spol vedno bolj vdaja uživanju opojnih pijač. Uživanje opojnih pijač ne škoduje samo pivcem samim, da povzroča njih ubožnost, bolezen, zločin, blaznost in smrt; ampak uživanje opojnih pijač je nevarno tudi drugim ljudem, ki niso v tem oziru ničesar zakrivali. Tisoči in tisoči izgube vsako leto življenje radi ljudi, ki uživajo opojne pijače. Spominjamo samo na velike nesreče na železnicah, stavbiščih, tvornicah, delavnicah in drugod, kar je mnogokrat zakrivil alkohol. Spominjamo na zločine, ki so se zgodili v pijanosti, na neštete družine, ki je v pijanosti kruto ravnal z njimi gospodar. Spominjamo na stotisoče, ki so bili radi alkohola rojeni bolni in zanemarjeni. Zategadelj nam ne vleva samo dolžnost do ljudi, ampak dolžnost do samega sebe, da delamo proti uživanju opojnih pijač in sicer z lastnim zgledom s tem, da se alkohola popolnoma vzdržimo. Ali smo uverjeni, da se dajo po odpravi alkohola tudi drugi vzroki človeške bede laglje odpraviti in da bo vzdržnost mnogo pripomogla k rešitvi velikih socialnih nalog.

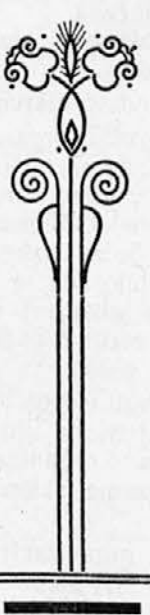
r Predpis tovarnarja. Med podjetniki se nahajajo blage duše, katerim je delavec in delavska družina vedno na srcu. Skrbe za nje kakor za svoje otroke. Toda gorje delavcem, če bi utegnili priti tako daleč, da bi podjetniki res imeli vso moč do njih kakor oče do otrok. Tvorniški podjetnik Peters v Neviges blizu Düsseldorfa (Nemčija) je izračunal, kako malo bi potrebovala delavčeva družina na teden, če bi se hoteli delavci ravnati po njegovem predpisu. Po njegovem mnenju bi za družino s štirimi odraslimi osebami in dobro materjo zadostovalo: V nedeljo 3 funte zelja 9 fenigov, 5 funtov krompirja 15 f., 1/4 funta slanina 20 f., skupaj 44 f. — V Ponedeljek 1 1/2 funta leče za juho 25 f., 6 funtov krompirja 18 f., 1 funt govejih kosti 4 f., skupaj 47 f. — V torek 1/2 funta ješprenja 10 f., 6 funtov krompirja 18 f., mleko 7 f., skupaj 35 f. — V sredo 1 1/2 funta fižola za fižolovo juho 24 f., 5 funtov krompirja 15 f., olje in čebula za 4 f., skupaj 43 fenigov. — V četrtek 7 funtov krompirja 21 f., čebula za juho 4 f. 1 1/2 funta odpadkov od mesa 20 f., skupaj 45 fenigov. — V petek 4 funte krompirja 12 f., 1 funt bele moke 20 f., mast in olje 7 f., skupaj 39 f. — V soboto 1 1/2 funta riža 9 f., 5 funtov krompirja 15 f., klobase za 4 f., skupaj 28 f.

To bi bilo skupaj na teden M. 281 ali pa za osebo 70 f., ali pa na dan na vsako osebo 10 f. (10 fenigov je vrednih v našem denarju 12 vin.). — Mi smo prepričani, da tvorniçar Peters še ni nikoli po predpisu svojega jedilnega lista jedel. Dobro bi bilo, če bi omenjenega tvorniçarja dali za en teden v blaznico in mu predpisali za zdravilo njegov jedilni list samo za en teden, potem bi mož gotovo ozdravel od take blaznosti. Zakaj, kdor se domišlja, da je mogoče z M. 281 (= 337 K) na teden preživeti družino štirih oseb, ni več normalen. Če pa je toliko hudoben, da ne privoščii drugega svojim delavcem kakor to, kar jim predpisuje na svojem listu, pa ne zasluži drugega, nego da bi ga dali v zapor.

r Klerikalna sleparija na Koroškem. Tvrška Palese in Kayser je od meseca septembra letošnjega leta kakor pivovarna Antonija radi prevelikih izgub ustavila izplačevanje. Obenem pa je z dogovorom centralne kmečke hranilnice na Koroškem in z društvom sv. Jožefa v Celovcu, pri kateri je bil udeležen poprejšnji škof Kahn, in načelnikom denarnega zavoda sv. Jožefa kanonikom Ferdinandom Wappis napravila notarsko pogodbo, v kateri odstopa centralni hranilnici obstoječe premoženje v znesku 1.900.000 K. društvu sv. Jožefa 200.000 K, in odalo v najem škofu dr. Kahnu s popustom vseh dolgov rudnik Gutaring z namenom, da se oslepari vse manjše udeležnike, ki so delavci, mali obrtniki i. t. d. Mali udeležniki so sicer vložili ugovor proti pogodbi, klerikalna gospoda pa se trudi zavleči ugovor tako dolgo, da se izvrši likvidacija. Vsi manjši udeležniki so v nevarnosti, da pridejo ob svoje deleže.

Občno konsumno društvo v Idriji

priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro **moške narejene obleke** po najnovejši modi, **ženskega blaga** vsake vrste, **slamnike za moške in otroke** itd. Vse po jako nizki ceni. Pri-
dite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najboljše in najcenejše postreženi!

Občno konsumno društvo v Trbovljah

se priporoča svojim članom

za nakupovanje vseh življenskih potrebščin kakor tudi manufakturnega blaga po najnižjih cenah.

I. Jax & sin
Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

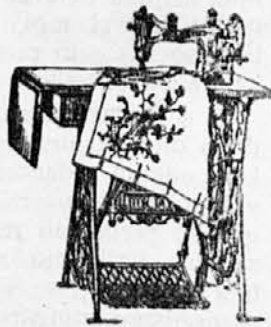
šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

prijatelj moj.
Gre na vsako pot z menoj!
Ker se večkrat z njim krepčam,
Vedno zdrav želod'c imam!

Najboljše krepčilo želodeca!
Sladki in grenki.

Pazite na pristnost!
Posebno na kolodvorih!

Postavno varovano.

Kosumno društvo rudarjev v Hrastniku

priporoča

svojo bogato zalogo špecerjskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

Tvrška Leskovic & Meden
Ljubljana, Jurčičev trg št. 1

naznanja slavnemu občinstvu, osobito delavskim slojem, da je prevzela glavno prodajo in izdelovanje staroznanega likerja

„Triglav“.

Proizvaja tudi „Pelinkovac. Ima veliko zalogo raznih opojnih pijač, vina in specerjskega blaga.

! Prva žgalnica !
Brata Wortmann
Šušak

priporočata svoje lastne izdelke.

Naročila na žganje, likerje, konjak se vrše ceno in takoj.

Zastopnik:

8-6

Franc Remic, Ljubljana.